

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента на дисертаційну роботу
Дробахіної Тетяни Олегівни
на тему «Розвиток креативних індустрій
на регіональному та місцевому рівнях»,
яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Рецензію складено на основі вивчення дисертаційної роботи, опублікованих здобувачкою результатів дисертаційного дослідження, матеріалів, які містять підтвердження щодо практичного впровадження результатів дослідження.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

В сучасному світі креативні індустрії відіграють все більш важливу роль у соціально-економічному розвитку країн та регіонів. Вони генерують нові робочі місця, стимулюють економічне зростання, підвищують рівень життя та зміцнюють імідж територій. Їх роль особливо значуща в умовах глобалізації та цифровізації, де інновації, творчість і культурна продукція виступають драйверами зростання. Для України, яка перебуває на етапі трансформації економіки та територіального управління, розвиток креативних індустрій може стати ключовим фактором успішної децентралізації та підвищення конкурентоспроможності територіальних громад.

В умовах поточної ситуації в Україні, що включає економічні труднощі, військові дії та соціальні зміни, існує нагальна потреба у розвитку нових економічних моделей, здатних підтримати місцевий розвиток і підвищити рівень життя населення. Креативні індустрії мають потенціал для вирішення багатьох проблем, зокрема збереження культурної спадщини, створення інноваційних продуктів і послуг, а також стимулювання економічної активності на місцевому рівні. В цих умовах особливої актуальності набуває питання ролі креативних індустрій у соціально-економічному розвитку територіальних громад в Україні.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до стратегічних цілей «Створення конкурентоспроможної креативної економіки для збалансованого

розвитку України» та «Забезпечення розвитку туризму як одного з драйверів соціокультурного та економічного розвитку регіонів» пріоритетного напрямку «Креативні індустрії та індустрія гостинності» Національної економічної стратегії на період до 2030 року та стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт: «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375) та «Цифрова трансформація публічного управління (номер державної реєстрації 0122U002236), які виконуються на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка»; «Державне стимулювання розвитку ОТГ і підвищення рівня їх спроможності» (номер державної реєстрації 0119U100783), що виконувалася на базі Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України; «Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад» (номер державної реєстрації 0120U102642), яка виконувалася на кафедрі менеджменту і управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, у виконанні яких Т. О. Дробахіна брала участь як молодший науковий співробітник, виконавець. Внесок авторки полягає в дослідженні наукових підходів до керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях задля забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку територій і громад в Україні, їх повоєнного відновлення та ревіталізації, а також розробленні відповідних практичних рекомендацій органам публічного управління.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Здобувачка належним чином обґрунтувала актуальність обраної теми, коректно визначила об'єкт та предмет дослідження, сформулювала мету та визначила основні завдання дослідження, а сама дисертаційна робота носить комплексний характер, має достатню теоретичну основу. Вірогідність результатів і висновків дослідження забезпечуються відповідністю використаних

методів дослідження його меті і завданням, якісним аналізом літературних джерел.

Наукові результати дисертаційного дослідження всебічно обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну. Зокрема, автором:

уперше сформовано комплекс концептуальних положень, який містить адаптовані методичні підходи, принципи, моделі, механізми та рекомендації органам публічного управління щодо їх практичного впровадження, системне застосування яких сприятиме успішності керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні як основи формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку;

удосконалено методичний підхід до упровадження принципів міжрегіонального співробітництва та колаборації між креативними індустріями та традиційними галузями через обґрунтування механізму «крос-збагачення» у сферах креативних індустрій як основи формування екосистеми регіональних інновацій на основі застосування арт- та дизайн мислення для народження інновацій (вдосконалений цикл творчості Н. Оксман); та понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження: на основі результатів аналізу міжнародного досвіду та досвіду міжнародних організацій сформульовано авторське (уточнене) визначення поняття «креативні індустрії», як секторів економіки, що використовують для створення своїх продуктів і послуг індивідуальну креативність та колективні креативні продукти, створюючи додаткову цінність через використання талантів, об'єднаних навколо спільної ідеї (1); у контексті процесів публічного управління у сфері розвитку креативної економіки на регіональному і місцевому рівнях запропоновано ввести в науково-практичний обіг публічного управління поняття «фреймворк «креативне місто»», яке розуміється як множина діючих та потенційних суб'єктів, зв'язків та типів взаємодій між ними, необхідних та достатніх для функціонування креативних індустрій всередині міста та спроможності відповідати поняттю «креативне місто» (2);

дістали подальшого розвитку: науковий підхід щодо розгляду концепту «фреймворк «креативне місто»» як елементу публічної політики, що дозволило на основі розширення існуючої концепції з урахуванням основних трендів розвитку розробити модель фреймворку «креативне місто» у «період

переходу», яка може розглядатися як основа для подальшого формування комплексу методико-технологічного забезпечення процесів розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях із можливістю вдосконалення через розширення або звуження за чисельністю чи змістовною сутністю інституцій, що входять до фреймворку, реагуючи на поточні виклики чи потреби території; та методичні підходи до формування моделі профіля компетентності «Каталізатора змін» для реалізації фреймвоку «креативне місто» в Україні за трьома вимірами (ключові знання; ключові прояви поведінки; спеціальні знання) та чотирма рівнями впливу «каталізаторів змін» (місцевий; регіональний; крос-регіональний; національний рівень та вище) через розроблення комплексу матриць складових компетентності за сферами: «Практики та навички управління командою», «Культура та поведінка», «Бізнес підхід», «Доказова практика», «Керування змінами», «Технології та люди», застосування якої має забезпечити проактивний керований розвиток креативних індустрій за участі органів публічного управління, що сприятиме розбудові всеукраїнських, міжрегіональних та локальних колаборацій у сфері креативних індустрій, а також на перетині традиційних галузей економіки та креативних індустрій.

Зазначене дозволяє зробити позитивний висновок щодо успішності виконання поставленого наукового завдання та належного рівня оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них 221 – основний текст, 22 таблиці, 7 рисунків, 3 додатки, список використаних джерел становить 283 найменування.

Зміст дисертації свідчить про обізнаність здобувачки зі станом і напрямом розвитку сучасної наукової думки у сфері публічного управління та адміністрування, а також із ситуацією, що склалася в її практичній площині.

Розділ 1 «Методологічні основи керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях» присвячено здійсненню комплексного аналізу підходів до визначення і типологізації креативних

індустрій як об'єкту публічного управління (пп. 1.1.), вивченню методологічних засад та кращих європейських практик керованого розвитку креативних індустрій на регіональному рівні через «крос-збагачення» (пп. 1.2.), дослідженню сучасного стану, викликів та перспектив розвитку креативних індустрій в Україні в період повоєнного відновлення (пп. 1.3). Визначено, що розвиток креативних індустрій в Україні стає тим підґрунтям, що забезпечить якісні соціальні та економічні зміни в українському суспільстві, що є особливо важливим з огляду на необхідність модернізації вітчизняної економіки та її адаптації до сучасного контексту та реалій. Акцентовано на тому, що опанування практик креативних індустрій та формування екосистем для розвитку галузі є однією з першочергових задач у період повоєнного відновлення, що буде стимулювати процеси євроінтеграції та створювати можливості до переходу до інноваційних форм економічної діяльності.

У розділі 2 «Концептуальні засади розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях» авторкою систематизовано концептуальні підходи, тренди та моделі розвитку креативних міст в Україні (пп. 2.1); охарактеризовано креативні коворкінги як інструмент формування урбаністичного портрету регіону та джерело «пулу талантів» (пп. 2.2); розглянуто потенціал культурного туризму як ключової галузі регіональної економіки (пп. 2.3). У контексті вдосконалення процесів публічного управління у сфері розвитку креативної економіки на регіональному і місцевому рівнях запропоновано ввести в науково-практичний обіг публічного управління поняття «фреймворк «креативне місто»», яке розуміється як множина діючих та потенційних суб'єктів, зв'язків та типів взаємодій між ними, необхідних та достатніх для функціонування креативних індустрій всередині міста та спроможності відповідати поняттю «креативне місто». Удосконалено модель «Циклу обертання талантів у креативних коворкінгах», що містить: чотири механізми постійного процесу максимізації ефективності простору (залучення, відбору, розвитку та утримання талантів); механізм медіації талантів; набір правил організації простору. Встановлено взаємозв'язки між креативними індустріями і туризмом в конкретних секторах на основі моделі «Мережа креативних міст ЮНЕСКО» (UCCN), задля виявлення потенціалу цих секторів щодо успішності регіонального і місцевого розвитку, зокрема, розвитку саме «творчих міст», та опис можливих синергетичних ефектів від взаємодії таких сфер як публічне управління

нематеріальною спадщиною, креативними індустріями та туризмом як частини глобального руху за більш сталий «культурний туризм» за першим виміром, та процесу, що забезпечує прогрес території чи громади у досягненні Цілей сталого розвитку – за другим.

Розділ 3 «Методико-технологічне забезпечення керованого розвитку креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях» презентує результати виконання завдань дослідження щодо обґрунтування механізму «крос-збагачення» у сфері креативних індустрій як основи формування екосистеми регіональних інновацій (пп. 3.1), охарактеризовано особливості використання підходів управління знаннями, Agile та Extreme проектного менеджменту задля розвитку креативних індустрій на місцевому рівні (пп. 3.2), розроблено профіль компетентності ролі «Каталізатор змін» для реалізації фреймворку «креативне місто» в Україні (пп. 3.3). Обґрунтовано формування моделі профіля компетентності «Каталізатора змін» для реалізації фреймворку «креативне місто» в Україні за трьома вимірами (ключові знання; ключові прояви поведінки; спеціальні знання) та чотирма рівнями впливу «каталізаторів змін» (місцевий; регіональний; крос-регіональний; національний рівень та вище) через розроблення комплексу матриць складових компетентності за сферами: «Практики та навички управління командою», «Культура та поведінка», «Бізнес підхід», «Доказова практика», «Керування змінами», «Технології та люди», застосування якої має забезпечити проактивний керований розвиток креативних індустрій за участі органів публічного управління, що сприятиме розбудові всеукраїнських, міжрегіональних та локальних колаборацій у сфері креативних індустрій, а також на перетині традиційних галузей економіки та креативних індустрій.

За результатами виконання дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових праць, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні (у співавторстві), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві).

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Наукове значення роботи полягає у тому, що вона є одним з перших досліджень у вітчизняній науці з публічного управління та адміністрування у напрямі формування комплексу концептуальних положень, який містить адаптовані методичні підходи, принципи, моделі, механізми та рекомендації органам публічного управління щодо їх практичного впровадження, системне застосування яких сприятиме успішності керованого розвитку креативних

індустрій на регіональному та місцевому рівні в Україні як основи формування конкурентоспроможної креативної економіки для повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку.

Практичне значення роботи полягає в тому, що положення дисертації можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань у процесах розроблення та реалізації в Україні стратегічних документів, програм і проєктів щодо формування конкурентоспроможної креативної економіки повоєнного відновлення та подальшого збалансованого розвитку територій і громад, а також для подальших наукових розвідок у межах досліджуваної тематики та розробки відповідних навчальних програм у системі підготовки та підвищенні кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та представників інших заінтересованих сторін.

Результати, які отримані здобувачем, мають практичну значущість, апробовані та впроваджені, що підтверджується відповідними довідками, зокрема:

– *Департаментом гуманітарної політики Дніпровської міської ради у частині пропозиції щодо фреймворку «креативне місто», а саме: підходу щодо погляду на фреймворк «креативне місто» як елемент публічної політики; впливу фреймворку «креативне місто» на формування, реалізацію та взаємодію політик розвитку міста та окремо політик, пов'язаних із розвитком культури та інших складових креативної економіки; впливу та сутності кожного з шести трендів на розвиток фреймворку «креативне місто» як основи для порівняння та відновлення міст у процесі відбудови та відновлення у повоєнний період в Україні (довідка про впровадження від 17.04.2024 № 21/26-3);*

– *Комунальним закладом «Дніпропетровського обласного центру молодіжної роботи, утвердження української національної та громадської ідентичності» Дніпропетровської міської ради стосовно підходу щодо погляду на створення «креативних коворкінгів» для розвитку центру молодіжної роботи; моделі креативного коворкінгу з точки зору бізнес-моделі складової креативних індустрій; типів коворкінгів, які найкращим чином реалізовані у зарубіжних країнах для можливості розробки власної моделі креативного коворкінгу (довідка про впровадження від 29.04.2024 № 1);*

– *Інститутом державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» під час вдосконалення навчально-методичного забезпечення дисциплін освітніх програм, що реалізовувалися в*

інституті, а саме: оновлено зміст теми «Підходи та інструменти управління проектами інноваційного розвитку територій і громад» робочої програми фахової вибіркової навчальної дисципліни «Управління проектами місцевого та регіонального розвитку» освітньо-професійних програм «Публічне управління та адміністрування» та «Цифрове врядування» (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», другий (магістерський) рівень) щодо проектів у сфері креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях; оновлено зміст теми «Публічне управління в умовах економіки знань і креативної економіки» робочої програми обов'язкової навчальної дисципліни «Менеджмент в публічному управлінні: парадигми та технології» освітньо-наукової програми «Публічне управління та адміністрування» (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування», третій (освітньо-науковий) рівень) щодо впливу креативних індустрій на процеси місцевого та регіонального розвитку; розроблено робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Управління проектами креативних індустрій», яка спрямована на розвиток Soft Skills (усі спеціальності, другий (магістерський) рівень) (довідка про впровадження від 18.06.2024 № 12-34/107-ІДУ).

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Грунтовне вивчення змісту дисертаційної роботи та публікацій авторки, а також представлених результатів перевірки роботи з використанням корпоративного онлайн сервісу «Strikeplagiarism.com», дозволяють визнати, що порушень академічної доброчесності не встановлено. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно подане до захисту дисертаційне дослідження, слід вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження і пропозиції:

1. На стор. 92-93 дисертації представлено ключові обмеження розвитку сфери креативних індустрій в Україні. Але здобувачка не приділила у роботі уваги надзвичайно важливому бар'єру розвитку креативних індустрій – бар'єру суспільного сприйняття та культурних обмежень. У деяких регіонах України креативні індустрії стикаються з певною недовірою чи нерозумінням з боку суспільства. Культура споживання креативних продуктів, нажаль, ще

не набула широкого поширення, що стримує попит та розвиток ринку креативних індустрій в Україні. На нашу думку, це може стати напрямом подальших досліджень.

2. У пп. 2.2. дисертаційної роботи здобувачкою ґрунтовно проаналізовано проблематику розвитку креативних індустрій на рівні міст і виявлено, що робочі простори типу «коворкінг» є одним з елементів інноваційної інфраструктури та мають ключову роль у формуванні урбаністичного портрету регіону, який значною мірою формується бізнесами-представниками креативних індустрій, до яких належать і коворкінги. На наш погляд, у контексті дослідження варто було вказати і інші елементи інноваційної інфраструктури міста.

3. На стор. 134-135 охарактеризовано удосконалену модель «Циклу обертання талантів у коворкінгах», яка демонструє процес та кругообіг етапів циркуляції талантів при взаємодії з коворкінгом. Потребує уточнення позиція здобувачки щодо того, як залучати таланти в міський простір для виробництва нових ідей.

4. Підтримуючи наведені у дисертації пропозиції щодо формування моделі профіля компетентності «Каталізатора змін» для реалізації фреймвоку «креативне місто» в Україні за трьома вимірами (ключові знання; ключові прояви поведінки; спеціальні знання) та чотирма рівнями впливу «каталізаторів змін» (місцевий; регіональний; крос-регіональний; національний рівень та вище) (пп. 3.3), маємо зазначити, що в матриці складових компетентності за сферою «Бізнес підхід», здобувачка не приділила у роботі уваги важливій, на наш погляд, складовій «Маркетинг», а саме «Володіння техніками продажів та побудови відносин із клієнтами».

Зазначені зауваження не знижують наукової цінності дисертаційного дослідження. Загальна оцінка роботи є позитивною.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Характеризуючи дану роботу маємо відзначити, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Вивчення тексту роботи і публікацій авторки надають підстави для висновку, що дисертаційна робота

Дробахіної Тетяни Олегівни «Розвиток креативних індустрій на регіональному та місцевому рівнях» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її авторка, Дробахіна Тетяна Олегівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
доцент кафедри прикладної економіки,
підприємництва та публічного управління
НТУ «Дніпровська політехніка»,
кандидат наук з державного управління,
доцент

Елла СЕРГІЄНКО